

Kraftig ökning av borgerliga begravningar

Av Staffan Melin

MALMÖ.

Antalet borgerliga begravningar i Malmö har ökat med nära tjugo procent sedan staten och kyrkan gick skilda vägar 1 januari 2000. Sedan 1997, då det första beslutet togs i riksdagen om att ändra grundlagen och förbereda för en separation, har antalet borgerliga begravningar ökat med nära fyrtio procent.

I snart fyrto år har Åke Palmgren arbetat på Fonus, där han är ansvarig för begravningsverksamheten. Han har märkt av ökningen sedan ett femtontal år, främst i storstäderna, där människor inte följer de traditionella vägarna i lika stor utsträckning som på landsbygden.

-- Och det kommer med mycket stor sannolikhet att öka ytterligare. Sedan kyrkan och staten separerade har 100 000 människor lämnat kyrkan. Om man antar att det till stor del är 30- och 40-talister, så kommer en stor ökning när de människorna dör.

De av befolkningen som inte tillhör Svenska kyrkan har ändå rätt till en begravning.

Alla arbetande människor i Sverige betalar nämligen en begravningsavgift tillsammans med skatten. Den ska täcka kostnaden för det praktiska, som gravplats, kremation, lokal för ceremonin och vissa transporter.

De som kvarstår i kyrkan betalar en församlingavgift som ska täcka den religiösa delen. Tillsammans kallas de två för kyrkoavgift.

Vad begravningsavgiften däremot inte täcker är någon som håller i begravningsceremonin.

-- Det finns kommuner som i demokratisk ordning beslutat att kommunen ska svara för kostnaden för en borgerlig officiant, säger Åke Palmgren.

Malmö är en av dessa. För varje förrättning betalar staden 850 kr till officianten. Systemet är olika från kommun till kommun. I Stockholm står dödsboet för alla kostnader. Och kanske går Malmö samma väg.

-- Jag tror att ersättningen kommer att avvecklas. Tidigare såg politikerna att borgerlig vigsel och borgerlig begravning var en alternativ möjlighet som kommunerna skulle erbjuda. Då skulle man inte heller betala för det. Men efter separationen stat och kyrka så betalar inte icke-medlemmarna någon församlingsavgift. Av rättviseskäl borde alltså de själva stå för avgiften.

För att ta vara på de icke-kristnas intressen har varje kommun sedan separationen ett särskilt begravningsombud. Kommunen föreslår ett namn som länsstyrelsen handlägger och kammarkollegiet fastställer.

Begravningsombud för Malmö stad är Bo Persson.

-- En av avsikterna med mitt uppdrag är att kyrkan inte skinnar de icke-kristna, det vill säga att kyrkan lägger över kostnaderna för den religiösa verksamheten på den som begravningsavgiften ska gå till.

Bo Persson har också märkt av ökningen av borgerliga begravningar. För att se till att alla får tillgång till den lokal utan kristna tecken som de har rätt till, gör han studiebesök hos stadens kapell.

-- En del är känsliga för kristna symboler. I lejonparten av kapellen kan man ta bort dem. En del är dock så känsliga att de inte klarar av att se en glasmosaik med ett kors i. Men i stora drag fungerar det bra och man är nöjd med begravningsbiten och kapellen.

Bo Persson får även ett par samtal per år från asatroende.

-- De skulle vilja inrätta en egen begravningsplats någonstans, där de kan förrätta sina ceremonier. Och jag tror inte det dröjer så länge innan vi får hedniska begravingar.

-- Är de tillräckligt många och har den uppfattningen tycker jag inte att de ska hindras.

För sin begravningsavgift får den avlidne även rätt till en begravningsplats under 25 år. Om personen ifråga inte har valt sin sista vila på något annat sätt.

-- Om kroppen kremeras, kan man välja mellan vanlig gravplats och minneslund, säger Åke Palmgren på Fonus.

-- Men kan också välja att sprida askan över vatten, det är ganska vanligt idag. De som lämnat kyrkan väljer ofta det eller en minneslund.

Sidoartikel 1: Skånes meste förrättare

-- Förra året hade jag mellan 150-160 begravingar bara i Malmö. Och då tillkommer även begravingar i Lund, Trelleborg, Ystad, Eslöv och Höör. Bara i januari i år förrättade jag 25 stycken. Det har hänt att jag haft fyra på en dag.

Rune Rosell är Skånes med all säkerhet sydvästra Skånes mest anlitade borgerliga förrättare. Med en bakgrund som operasångare på Malmö stadsteater trivs han bra med vad som utvecklats till ett yrke.

-- Jag har god hjälp av mina år på scen och min utbildning. Jag får vitsord om att jag har en bra diktion och jag är van vid att ha människor framför mig.

Uppdragen får han genom sitt samarbete med begravningsbyråer.

-- När det inträffar ett dödsfall, så går människorna till en begravningsbyrå. Byrån ser att personen ej tillhört svenska kyrkan. Då får det bli en begraving ”i annan ordning” som det kallas. Men det är inte bara ateister han begraver.

-- Det förekommer ofta, att även medlemmar i Svenska kyrkan föredrar en borgerlig begraving. Det kan vara av olika anledningar, bland annat att en borgerlig begraving är så fri. Du får göra precis som du vill.

Själv har Rune Rosell varit med om lite extrema saker. En begraving skedde vid en urna ute vid en havsstrand. En annan begraving hölls hemma i trädgården. Men oftast sker de i ett kapell.

-- Vi har ett kapell i Malmö, S:t Knuts, där man har tagit bort alla religiösa symboler. Men oftast blir begravingarna här i Limhamn, för här ligger krematoriet.

Sjelva ritualen brukar inte avvika särskilt mycket från gång till gång. Dikter och musik är återkommande element som gör att det inte skiljer sig så mycket från en kyrklig begraving. Förutom låtvalet. Och symbolerna.

Men inte heller i kapellet i Limhamn brukar det bli problem med de religiösa attribut som trots allt finns i lokalerna.

-- Någon gång ibland har man fått ta bort saker och ting, men ofta är de fastsatta. Men då kan man dölja dem. Exempelvis hade jag en borgerlig judisk begraving, då döljde man korset med blommor.

Under akten brukar Rune Rosell lägga tre rosor på kistan, ett moment som är avsett att ge en igenkännande koppling till den kyrkliga begravingens treenighet.

-- Den första står för livet och den stora kärleken som personen fått från de anhöriga. Den andra står för döden som ger ro. Den tredje står för alla ljusa och vackra minnen som personen har gett.

Rune Rosell är själv med i Svenska kyrkan. Eftersom han även innehar förtroendeuppdrag inom kyrkan tycker en del att han sitter på två stolar. Men själv ser han ingen motsättning.

-- Det ger mig väldigt mycket att göra detta.

Sidoartikel 2: Humanisterna utbildar icke-religiösa "präster"

Efterfrågan på personer som kan hålla icke-religiösa begravningar ökar. Därför har Humanisterna, en organisation som står för kritiskt tänkande och en vetenskaplig kunskapssyn, utbildat egna officianter tillsammans med Fonus.

-- Varje människa ska själv få fundera ut hur de vill ha det, och kunna välja frihetsevangeliet i stället för kyrkans paket, säger Carl-Johan Kleberg, före detta ordförande hos Humanisterna.

Organisationen har medverkat till att ge ut *Den svenska högtidsboken*, där förslag på icke-religiösa ceremonier till livets olika skeden och skeenden ges. En namngivningsceremoni ersätter dopet och en borgerlig eller humanistisk konfirmation ersätter den religiösa.

-- Men man kan inte komma ifrån att av alla ceremonier är begravningen segast att förändra. Om inte den döde lämnat efter sig en beskrivning över hur han eller hon vill ha det, då använder sig många efterlevande av kyrkan. Och i vår kultur talar man inte gärna om döden.

Kerstin Sellström är officiant. Hon beklagar att organisationen inte har pengar och folk till att ställa upp så mycket som önskas. Själv tar hon 500 kr i arvode för en begravning, före skatt och sociala avgifter.

Och hon tycker egentligen inte att det är orättvist att människor får betala en mindre avgift.

-- De flesta som väljer oss är inte med i Svenska kyrkan. De som är med betalar ungefär 2 000 kr per år i kyrkoskoatt. Om de sparar in det tycker de inte att det är så farligt att betala lite till officianten.

En borgerlig begravning ger dessutom större frihet än en kristen.

-- Jag är exempelvis med och formar musikurvalet. Och man har mycket större utrymme till ett personligt val än i kyrkan. Man väljer musik som den avlidne tyckte om. En efterlevande talade om att hennes mamma jämt lyssnade på radioprogrammet Trädgårdsdags. Då letade vi fram musiken till programmet och spelade den under begravningen.

Kerstin Sellström tycker att det fungerar bra i Sverige, även om det ibland är problem med att få icke-kristna lokaler.

-- Jag är ungefär som en präst och dirigerar vad som händer. Man följer på ett sätt kyrkans ritualer. Och det är inget fel i att följa en ritual. Men jag tycker att man kan skippa det där med gud och Jesus och korset.

Fotnot. Humanisterna har drygt 1000 medlemmar i Sverige. Eftersom de inte håller gudstjänster passar de inte in på statens definition av ett religiös organisation, och de får därför inga statliga bidrag.

FAKTA/Borgerliga begravningar ökar

År	Avlidna	Borgerliga begravningar
1997	3035	143
1998	2999	141
1999	3150	167
2000	3059	167

2001	3011	182
2002	3008	182
2003	2943	198